

OLOF PALME

Anförande i Sundbyberg och Stockholm
den 1 maj 1985

Med reservation för
eventuella ändringar

Mötesdeltagare!

Vår främsta uppgift är att trygga Sveriges oberoende och att värna freden.

Vårt främsta ansvar är att slå vakt om vår rätt att själva bestämma över vår framtid, att värna vår demokratiska samhällsordning.

Detta ansvar förvaltas bäst genom en fast neutralitetspolitik.

I en orolig värld skall det kännas tryggt att veta att denna neutralitetspolitik kommer socialdemokratin att fullfölja med kraft, klarhet och konsekvens.

Hoten finns runt om i världen:

- En fortsatt kapprustning, med nya vapensystem på marken, i haven och nu också i rymden.
- Väpnade konflikter i Mellanöstern, i södra Afrika, i Asien, i Centralamerika.
- Fattigdom och svält i tredje världen, också det ett allvarligt hot mot freden.

Även här i vårt eget grannskap har det strategiska

intresset ökat. Vi märker av de militära uppbyggnaderna i öst och i väst. Och vi har själva utsatts för en bristande respekt för vårt territorium.

Till stöd för vår neutralitetspolitik har vi ett efter våra förhållanden starkt försvar. Detta skall vi i tider som dessa inte överge. Svensk arbetarrörelse har alltid varit beredd att ta sitt ansvar för landets värn.

Men det krävs framför allt ett förtroende för vår föresats att icke ens under starkt yttre tryck lämna neutralitetspolitiken. Man måste kunna lita på vår alliansfrihet. Därför är alltid utrikespolitiken vår första försvarslinje.

* * *

Kampen för demokrati, frihet och rättvisa gäller också människor i andra länder. Detta är den internationella solidariteten.

Vårt engagemang gäller viktiga principer. Men det handlar också om våra egna intressen. När vi arbetar för fred och internationell solidaritet, arbetar vi också för att trygga vår egen framtid.

Det främsta hotet mot denna framtid kommer från kärnvapnen.

Dessa vapen är helt annorlunda jämfört med allt annat som vapenhistorien kunnat uppbringa. De hotar inte bara att ta död på allt och alla som nu finns och verkar runt vår jord. De kan också förrinta hela vår civilisation, dagens och framtidens. De kan raseras allas vår framtid, vår egen och våra barns och barnbarns. Allt det fina som det tagit årtusenden av mänsklig möda att bygga upp, vår litteratur, vår arkitektur, alla våra traditioner och seder - allt detta riskerar att en dag helt enkelt vara borta.

Kärnvapnen hotar inte bara medborgarna i de länder som innehar sådana vapen. Också alla vi andra riskerar att förintas. Därför har också vi i de kärnvapenfria staterna rätten att säga ifrån och ställa krav på de länder som har atombomber.

Dessa krav är klara och enkla:

- Sluta med tillverkning och utplacering av alla slags kärnvapen.
- Upphör genast med alla kärnvapenprov.
- Sätt stopp för en ny kapprustning i rymden.

För oss socialdemokrater tillhör försvaret för folk-rätten det allra viktigaste i umgänget mellan staterna.

Folkrättens regler är enkla och klara. Och de gäller alla:

- Man skall inte blanda sig i andra staters inre angelägenheter.
- Man skall respektera andra staters gränser och territoriella integritet. Stormakter får inte ta sig friheter mot svagare grannar.
- Man skall göra sitt yttersta för att lösa konflikter med fredliga medel.

Dessa principer är särskilt viktiga för de små staternas säkerhet. Vi måste som ett litet land alltid slå vakt om dem. De får aldrig glömmas, de måste alltid upprepas.

Vi gör det när någon kränker våra egna gränser.

Vi gör det när Sovjetunionen fortsätter sin ockupation av Afghanistan.

Vi gör det när vi protesterar mot det amerikanska stödet till contras i Nicaragua.

Vi gör det när Sydafrika attackerar sina grannar och fortsätter sin olagliga ockupation av Namibia.

Vi gör det till stöd både för den enskilda människans rätt till ett liv i frihet och värdighet, och för den enskilda nationens rätt att forma sitt eget öde.

Vi har alla rätt att vara herrar i vårt eget hus. Den rätten skall ingen kunna ta ifrån oss.

* * *

Den 1 maj 1976 stod jag i denna talarstol på Norra Bantorget.

Då sade jag: "Och framför allt säger vi till de borgerliga: förstör inte vår ekonomi. De lovar väldiga utgiftsökningar för olika ändamål, stora skattesänkningar för grupper som står dem nära. Skulle alla dessa löften förverkligas, vore det snabbt slut med vår starka ekonomi."

Det blev mycket värre än någon kunde befara.

Jag varnade för att den starka ekonomin skulle undergrävas.

Men jag kunde inte förutse att vi under borgerlig regim skulle få en sämre industriell utveckling än något annat industriland, att industriproduktionen skulle minska, industriinvesteringarna gå ner med 40 procent och 110.000 industrijobb försvinna.

Jag kunde inte veta att Bohman och Mundebo skulle öka våra utlandsskulder snabbare än i något annat västland och att statsfinanserna skulle försumpas.

Inte den mest fantasifulla sagoberättare hade i förväg kunnat skildra långbänkarna, splittringen, borrhålsparlamentarismen, de ständiga regeringskriserna som de borgerliga utsatte oss för. Verkligheten blev värre än någonsin dikten.

Ingen kunde i förväg beskriva det missmod och den dystra glåmighet som de borgerliga regeringarna spred över landet. Det blev värre än vi kunde befara när de borgerliga regerade.

Den 1 maj 1982 stod jag åter i denna talarstol. Jag sade att vi socialdemokrater ville återge landet en politisk ledning. Vi ville få fart på Sverige igen för att värna sysselsättningen och slå vakt om tryggheten.

Det har gått betydligt bättre än vi vågade tro. Vi kan med gott samvete hävda att vi har kommit ett gott stycke på väg i arbetet på att föra Sverige ur krisen.

På varje punkt går det mycket bättre för Sverige än för tre år sedan. Vår industriproduktion har stigit fem gånger snabbare än i vår omvärld. Investeringarna skjuter i höjden. Vår utrikeshandel har förbättrats kraftigt. Arbetslösheten sjunker. Sysselsättningen ökar. Pensionärer och

barnfamiljer får förbättringar. I år kan vi hoppas på förbättrade realinkomster.

Så här skrev nyligen en fransk konservativ tidning under rubriken Den svenska modellen är inte död:

En återvunnen tillväxt, sanerade statsfinanser, återställd balans i utrikeshandeln, återupplivade företag - det är resultatet av den kraftfulla ledning som utövats av en opposition, vilken äntligen återvänt till makten efter att i sex år ha tvingats lämna den ifrån sig till demagoger utan erfarenhet.

Nu gäller det att gå vidare. Nu måste de vunna framgångarna bevaras och befästas. Nu måste vi bryta inflationen, så att inte konkurrenskraften urholkas och jobben hotas än en gång.

Om vi skall kunna pressa tillbaka inflationen måste alla vara med och ta sitt ansvar. Löntagarna måste begränsa de nominella lönestegringarna - inte för att avstå från standardökningar, utan tvärtom för att göra en verklig förbättring av realinkomsten möjlig.

Företagen å sin sida, får inte höja priserna mer än vad som motiveras av kostnadsstegringen.

Detta ställer stora krav på samhällsansvar och praktisk samhällssolidaritet. Det ställs på arbetsmarknadens parter, där gruppegoism inte kan få tillåtas triumfera över sammanhållningen. Det ställs på jordbrukarna, som måste ta sin del av ansvaret för att hålla tillbaka matpriserna. Och det ställs på företagen, som måste följa prisstoppet.

För att vi skall kunna slå vakt om framgångarna i krisbekämpningen, måste vi alltså hålla samman. Ingen grupp kan dra sig undan sitt ansvar för samhällsekonomin. Ingen skall kunna vältra över ansvaret på andra. Vi måste beslutsamt stå fast mot alla sådana försök; landet måste hållas samman.

Förklaringarna till våra framgångar är inte i första hand en bra regeringspolitik. Avgörande är att vi hade ett program, den tredje vägens ekonomiska politik, som vi utformat tillsammans och som hela arbetarrörelsen stod bakom och som vi djupt förankrat i vår rörelse. Det programmet har vi i stora delar genomfört.

Den främsta orsaken till att det går bättre för Sverige är emellertid det svenska folkets egna insatser. Det är de breda löntagargrupperna, de vanliga medborgarna, som med hårt arbete ställt upp för politiken och börjat arbeta landet ur krisen.

Regeringspolitiken har givit svängrum för sysselsättning och produktion. Men de som tagit fasta på detta svängrum och genom sitt arbete åter satt Sverige på fötter, det är folket på verkstadsgolvet, i gruvorna, på sjukhusen, på kontoren och på byggarbetsplatserna. Det är företagare som utnyttjat de förbättrade möjligheterna.

Det är detta arbete som gjort det möjligt att börja återvinna den fulla sysselsättningen. Det är den därigenom skapade tillväxten, som gjort det möjligt att värna tryggheten och börja sanera de offentliga finanserna utan att ta till de sociala nedskärningar, som de borgerliga åtstramningsprofeterna påstod vara nödvändiga.

Och detta, mötesdeltagare, är den stora segern i arbetarrörelsens politik; att vi har kunnat visa att det går att i en omvärld med massarbetslöshet arbeta sig ur krisen, slå vakt om den sociala tryggheten och värna sysselsättningen.

Nu säger moderaterna att Sverige är som en knarkarkvart. Det sade moderat efter moderat vid debatterna med oss nyligen. Det är ett ord i den smutskastning de bedriver. Vi tycker att Sverige är ett fint land. Vi har med framgång börjat lyfta landet ur den ekonomiska krisen. Framgången ger oss framtidstro. Vi vill inte låta de borgerliga

partierna med sin splittring, sina överbud och sina reaktionära förslag än en gång spela bort framgången och framtidstron i Sverige.

* * *

Grunden för vår framgång är det svenska välfärdssamhället; den "svenska modellen", som bygger på soidaritet, trygghet och aktivt deltagande.

Nu hotas välfärdsbygget. I årets val går en aggressiv höger fram med en politik som innebär ett direkt angrepp på det svenska folkhemmet. Vi lider av "välfärdssjuka", säger moderaterna. De kräver en "omfattande systemförändring".

I sina programförslag och motioner har moderaterna visat vad de i praktiken menar med systemskiftet. Vi har studerat dem noga.

Moderaternas "systemskifte" innefattar fyra olika delar. För det första innebär det en helt annan syn på sysselsättningen än den som dominerat svensk politik under efterkrigstiden.

Moderaterna hävdar att all arbetslöshet alltid beror på för höga löner. I deras världsbild innebär det att arbetslösheten är fackets fel.

Därför, hävdar de, skall ansvaret för sysselsättningen läggas på arbetsmarkandens parter, inte på regeringen. I klartext betyder det, att en eventuell moderatledd regering inte kommer att se full sysselsättning som det viktigaste målet för den ekonomiska politiken.

Vi har sett vad detta innebär i andra länder i Europa. 17 procents arbetslöshet i Holland. 13 procent i Storbritannien. Låt mig med eftertryck slå fast att den svenska arbetarrörelsen med all sin kraft och all sin styrka kommer att bekämpa en politik som ser en ökad arbetslöshet som ett vapen i den ekonomiska politiken. Vi kommer alltid att sätta värnet av den fulla sysselsättningen som den ekonomiska politikens främsta mål.

För det andra: Moderaternas "systemsifte" innebär ett angrepp på de fackligt anslutna. Facket skall "tämjas", förkunnar de.

De vill fördyra för löntagarna att gå med i facket. Avdragsrätten för fackföreningsavgifter skall slopas. Egenavgifterna höjas.

De vill avskaffa arbetstidslagen - en av den svenska arbetarrörelsens allra viktigaste och tidigaste landvinningar. För många arbetstagare kan det betyda att

de med kort eller ingen varsel kan tvingas till extralånga arbetsdagar och arbetsveckor, som slår sönder familjeliv och fritid.

Moderaterna vill urholka anställningsskyddet. Det betyder att den litet äldre arbetskraften, de med svag hälsa eller handikapp, eller helt enkelt den som är lite för uppkäftig eller obekvämlig blir utlämnade åt arbetsgivarens godtycke när det gäller rätten att behålla sitt jobb.

Moderaterna vill urholka medbestämmandelagen, försämra arbetsmiljölagen, minska rätten för ledighet för studier och i praktiken förbjuda ungdomar under 20 år att förhandla om sina egna löner.

När man talar om att "tämja facket" är det i själva verket de enskilda medlemmarna man är ute för att försvaga.

Vi säger: Starka och ansvarsmedvetna fackföreningar är till gagn för medlemmarna, stabiliteten i samhället och för demokratin i vårt land.

För det tredje: Moderaternas "systemsifte" betyder en kraftig omfördelning från låg- och medelinkomsttagarna till de redan välbärgades fördel.

Moderaterna vill sänka inkomstskatterna för de höglönlade mycket kraftigt. Den som tjänar en halv miljon får bara i inkomstskattesänkning 43.000 kr mer att röra sig med per år. Dessutom vill de sänka arvs-, gåvo- och förmögenhetsskatten, och återinföra fullständig avdragsrätt för höginkomsttagarnas ränteaddrag igen.

För den vanlige löntagaren, däremot, sänks standarden kraftigt genom den moderata politiken. För flertalet inkomsttagare höjs skatten genom att det kommunala grundavdraget sänks och avdraget för fackavgifter slopas.

Samtidigt lägger moderaterna fram förslag om nedskärning av de sociala utgifterna, som skulde slå hårt mot vanliga löntagare. De vill försämra sjukförsäkringen. De vill urholka arbetslöshetsförsäkringen. De vill dra in kommunernas service och de vill kraftigt höja boendekostnaderna för vanligt folk.

Summerar man alla dessa olika förslag, finner man att en svensk normalfamilj - en heltidsarbetande och en deltidsarbetande med två barn - nästa år skulle få 10.000 kronor mindre att röra sig med. Det motsvarar, för det hushållet, en förlorad månadsinkomst.

Det är sanningen bakom de moderata locktonerna om skattesänkningar och "valfrihet".

Vi säger: Vi ger inte upp den sociala tryggheten, den sociala utjämningen. Det betyder frihet för vanligt folk.

För det fjärde: Moderaternas "systemskifte" innebär ett angrepp på den offentliga sektorn, på vården och omsorgen.

De vill skära ned bidragen till kommunerna med fyra miljarder kronor. Därigenom försvinner 30.000 jobb.

Det betyder också att den offentliga servicen skärs ned. Färdtjänsten och hemvården för de äldre, stödet till ungdomarnas idrottsklubbar, stödet till kollektivtrafiken - allt detta måste ge vika för att finansiera skattesänkningarna för de rika.

Därutöver vill moderaterna privatisera sjukvård, skolor och barnomsorg. Marknaden - dvs plånboken - skall i ökad grad styra, inte behoven.

Men därmed angriper moderaterna själva hjärternerven i folkhemmet, nämligen allas rätt till god sjukvård, god utbildning och god omsorg. Detta angrepp på själva grundvalarna för vårt välfärdssamhälle måste vi bryta och slå tillbaka.

Vi får inte tillåta att klockan vrids tillbaka mot den onda tid, då sjukvård och utbildning var förbehållet dem som kunde betala.

Vi säger: Vi vill inte avveckla, vi vill utveckla den gemensamma sektorn till gang för människorna. Vi håller fast vid Gustav Möllers paroll: "Bara det bästa är gott nog åt folket."

* * *

Det val vi står inför är väldigt viktigt. Det gäller grundläggande principer i det svenska samhället. Skall rätten till arbete vara det viktigaste av allt? Ja, säger vi.

Skall facket förbli något viktigt för människorna i samhället? Ja, säger vi.

Skall vi fortsätta arbeta för social trygghet och social utjämning? Ja, säger vi.

Skall vi fortsätta att bygga en generell välfärds politik där det är människornas behov och icke penningen som skall vara styrande? Ja, säger vi.

På alla dessa punkter går moderaterna på en rakt motsatt linje. Det betyder att de har en annan syn på samhället och på människorna.

Visst drabbar högerpolitiken de svaga i samhället. Färdtjänsten som dras in för de gamla och de handikappade. Anslagen för vård av psykiskt utvecklingsstörda som skärs ned. De lågavlönade som bjuds högre skatter. Ungdomarna som drabbas särskilt hårt, etc.

Det ligger något fränstötande i en människosyn som tillåter hänsynslöshet mot dem som allra mest behöver samhällets stöd och omtanke. Så har högerpolitik nästan alltid sett ut.

Det nya är att den moderata politiken framför allt drabbar de vanliga löntagarna i normala inkomstlägen. Dessa löntagare skall med inskränkningar i sin ekonomi och minskningar i sina möjligheter att påverka sina egna arbetsförhållanden, betala för kraftiga skattesänkningar åt de verkligt högavlönade och ökad frihet för arbetsgivarna att bestämma över arbetstider och anställningsvillkor. Det är metallarbetarna och kontoristerna, sjuksköterskorna och målarna och de vanliga tjänstemännen som skall dra åt svängremmen för att ge ökat svängrum åt arbetsgivare och kapitalägare.

Arbetare och tjänstemän i normala inkomstlägen förlorar 7 - 8 - 10.000 kronor i köpkraft nästa år med moderaternas politik. Dessa uppoffringar skall de påtvingas av moderaterna, inte för att förbättra statens finanser eller samhällets ekonomi. Syftet är att finansiera skattesänkningar för de välbeställda.

Det är sålunda vad man kan kalla för Medel-Sverige som i första hand drabbas av moderaternas politik.

Därmed är också sagt att moderaterna är ett intresseparti för de välbeställda, i själva verket en ganska begränsad del av befolkningen.

Det är mot den bakgrunden inte att förvåna att det rister i framför allt centerpartiets väljarkår. Deras väljare och folkpartiets väljare drabbas ju också av högerpolitiken. Centerns väljare skall tydligen betala moderaternas politik. Det är förklarligt om oron sprider sig inför detta perspektiv.

* * *

Vi måste ha kraften att rikta blicken mot de stora framtidsfrågorna: att värna freden och trygga en människovärdig miljö. Men framför allt gäller framtidsdebatten vilken typ av samhälle vi vill efter-

Mot moderaternas samhälle för de välbeställda, ställer arbetarrörelsen nu som alltid det demokratiska välfärdssamhället. Det är det samhälle där alla har lika värde och värdighet. Där alla har samma möjlighet att påverka samhället och den egna arbetsplatsen. Där alla har rätt till utbildning och personlig utveckling, där alla sjuka har rätt till vård efter behov och alla gamla till ekonomisk trygghet på ålderns dagar. Det är ett samhälle med omtanke och respekt människorna emellan, ett samhälle där människorna känner ansvar för varandra. Det är det samhälle där människor fritt kan utvecklas i enlighet med sina egna förutsättningar; ekonomisk nöd eller social beroendeställning tvingar inte längre någon att stanna i växten.

Det goda samhället handlar om mera än bara den enskildes möjligheter till frihet och utveckling. Det handlar också om människornas relationer till varandra. I det goda samhället vågar människor känna tillit och förtroende för varandra, därför att ingen behöver köpa sina framgångar på någon annans bekostnad. I det goda samhället vet vi att det finns plats för oss alla. Därför vågar människorna också räcka varandra en öppen hand, i förtroendefullt kamratskap och samarbete.

I högers konkurrens- och konfrontations-samhälle finns inte det förtroendet människorna emellan. Ty där måste människorna ständigt bekämpa varandra; den som inget har, måste slåss för sina möjligheter att få det bättre. Och den som har något, måste ängsligt skydda och bevaka det från angrepp mot dem som är på väg upp. Varje människa blir en medtävlare och ett tänkbart hot. Ur detta föds misstro och misstänksamhet. Ur detta föds slutligen också förtrycket, när de välbeställda tar sig rätten att till skydd för sin egendom bygga murar mot vanliga människors krav på en mera rättvis fördelning. Det blir det i längden ett isande kallt och ödsligt samhälle för alla att leva i.

Vi socialdemokrater säger nej till den sortens samhälle. Vi säger nej till den begränsning av den enskildes möjligheter som orättvisor och otrygghet innebär. Vi säger nej till den konfrontation och de konflikter människor emellan, som föds ur dessa orättvisor och denna otrygghet.

Vi säger ja till det solidaritetens och demokratis samhälle, där fria människor gemensamt i ömsesidig respekt och ömsesidigt ansvarstagande formar en tillvaro där alla har lika möjligheter och lika värde.

Och, mötesdeltagare, låt oss komma ihåg en sak - vi har i dag större möjligheter än kanske någonsin förr att göra detta samhälle till verklighet. Det är kanske lätt att glömma dessa möjligheter för de hot som hänger tunga över framtiden. Men dessa hot har skapats av människor. De kan också undanröjas av människor. Och bredvid och bortom detta finns också de nya, stora möjligheterna. Aldrig förr har det funnits så stora resurser att skapa en värld för alla att leva i: de ekonomiska resurserna, den tekniska utvecklingen, våra egna kunskaper om hur människor och samhällen fungerar. Allt ger oss fantastiska möjligheter att skapa det goda samhället, som för tidigare generationer bara var en töcknig dröm.

Det är i den andan vi går ut i årets valrörelse. Det är i den andan vi skall vinna valet - för frihetens, rättvisans och solidaritetens samhälle.